

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบหาความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 2) นำผลสำรวจมาใช้ในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพ การบริหารงาน และการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งผลการศึกษารูปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย เพศชาย ร้อยละ 53.33 มีอายุเฉลี่ย 36.27 ปี มากกว่าครึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 56.67) มีตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ รองลงมามีตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ มีอายุการทำงานในกรมส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 10.60 ปี มีอายุการทำงานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เฉลี่ย 6.67 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีรายได้รวมเฉลี่ย 20,284 บาทต่อเดือน เป็นรายได้จากเงินเดือนเฉลี่ย 19,493 บาทต่อเดือน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.33) มีสถานภาพโสด ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.33) มีภาระหนี้สินเงินกู้จากสหกรณ์กรมส่งเสริมการเกษตร และธนาคารกรุงไทย โดยเหตุผลในการกู้เงินส่วนใหญ่ คือ กู้ยืมเพื่อการศึกษา รองลงมาคือเพื่อซื้อหรือต่อเติมที่อยู่อาศัย

สภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 36.67) รับผิดชอบเกษตรกรรมระหว่าง 1,001-2,000 ไร่ทั้งหมด (ร้อยละ 93.33) ใช้รถจักรยานยนต์ เป็นพาหนะในการปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย รองลงมาใช้รถยนต์เป็นพาหนะ มีพื้นที่ปฏิบัติงานเป้าหมายอยู่ห่างไกลจากสำนักงานเฉลี่ย 77.77 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 4.20 ชั่วโมง สองในสาม (ร้อยละ 66.67) มีลักษณะพื้นที่ในการปฏิบัติงานทั้งพื้นที่ราบและพื้นที่สูง เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.67) มีพื้นที่ปฏิบัติงานที่มีสภาพเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลูกรังและมีการข้ามลำธาร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งหมดมีบุคคลเป้าหมายเป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง รองลงมาเป็นคนไทยพื้นเมือง

ลักษณะที่พักอาศัยในพื้นที่ปฏิบัติงาน (ร้อยละ 63.33) เป็นบ้านพักสวัสดิการของกรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่มีไฟฟ้า (ร้อยละ 93.33) น้ำประปา (ร้อยละ 83.33) และมีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ร้อยละ 66.67) แต่มีระบบอินเทอร์เน็ตไม่ถึงครึ่งหนึ่ง เช่นเดียวกับพื้นที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ มีระบบโทรศัพท์สาธารณะ (ร้อยละ 96.67) มีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ร้อยละ 96.67) มีไฟฟ้า (ร้อยละ 86.67) และมีระบบน้ำประปา (ร้อยละ 76.67) ไม่ครบทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้พื้นที่กว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.37) ทุกหมู่บ้านไม่มีระบบอินเทอร์เน็ต

ผลการสัมภาษณ์ เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่าประชากรกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด มีพื้นที่ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูง มีระยะทางไกลการคมนาคมไม่สะดวกต่อการปฏิบัติงาน สิ่งอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังไม่ดีเท่าที่ควรต้องการพาหนะที่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่นรถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อเพื่อเข้าพื้นที่ได้สะดวก ส่วนด้านที่พักอาศัยนั้นในตัวอำเภอนั้นไม่มีปัญหาและบางพื้นที่อย่างอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่เป็นพื้นที่เข้าไปปฏิบัติงานยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรก็ไม่สามารถใช้สื่อในการนำเสนอหรือให้ความรู้กับเกษตรกรได้ การรับข่าวสารส่วนใหญ่มาจากหนังสือราชการ และใช้การติดต่อทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email) และทางโทรศัพท์ แต่ระบบอินเทอร์เน็ตมีปัญหาเรื่องไฟฟ้าง้อย สัญญาณอินเทอร์เน็ตช้าทำให้การรับข่าวสารไม่ต่อเนื่องและได้รับข่าวสารล่าช้า การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานต่างอำเภอหรือต่างหน่วยงานเป็นการติดต่อประสานงานและปรึกษากันในเรื่องงาน

ผลจากการศึกษา สภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีประชากร 2 กลุ่ม คือ คนไทยเชื้อสายไทยใหญ่หรือคนไต และชาวไทยภูเขา หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการส่งเสริมเกษตร ลักษณะ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นทิวเขาสลับซับซ้อน ถนนมีลักษณะคดเคี้ยวลาดชันไปตามแนวเขา ทำให้พื้นที่ห่างไกลระบบสาธารณูปโภคยังไม่มีความพร้อมซึ่งมีผลกระทบต่อเส้นทาง การปฏิบัติงาน รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอกับหน่วยงานอื่นล่าช้า ทำให้ผลการปฏิบัติออกมาไม่ดีเท่าที่ควร

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.20) เมื่อพิจารณาแยกประเด็นความพึงพอใจใน 8 ด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับมาก ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (คะแนนเฉลี่ย 3.77) และด้านความมั่นคงในงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.41) ในขณะที่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับปานกลาง ในด้านลักษณะงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.37) ด้านการบังคับบัญชา (คะแนนเฉลี่ย 3.24) ด้านสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.15) ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน (คะแนนเฉลี่ย 3.02) ด้านการรักษาคุณภาพระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว (คะแนนเฉลี่ย 2.81) และด้านความก้าวหน้า (คะแนนเฉลี่ย 2.80) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในประเด็นดังต่อไปนี้

ลักษณะงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความพึงพอใจในลักษณะงานส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับมอบหมาย พอประมาณ ลักษณะของงานมีความเหมาะสมสอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่และความรู้ความสามารถ ปัจจุบันงานหลักของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรคือการรับขึ้นทะเบียน และการรายงานข้อมูลส่วนงานด้านการส่งเสริม อบรม ให้ความรู้ลดน้อยลง ทำให้เจ้าหน้าที่มีโอกาสในการแสดงความรู้ความสามารถลดลง งานส่วนใหญ่ที่จะไปรวมอยู่ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรประจำอำเภอ เนื่องจากบุคลากรมีจำนวนน้อย

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความพึงพอใจพอประมาณเพราะหน่วยงานต้นสังกัดเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตร ทุกอำเภอ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แสดงความรู้ความสามารถ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานโดยการนำเสนอผลงานการประกวดของกรมส่งเสริมในเรื่องต่างๆ เช่น การประกวดเกษตรตำบลดีเด่น ประกวดเกษตรกรดีเด่นในพื้นที่รับผิดชอบ การประกวดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดีเด่นในพื้นที่รับผิดชอบ เป็นต้น การประกวดเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรที่สนับสนุนในการเลื่อนตำแหน่ง

หน้าที่การงาน โดยการนำเสนอผลงานที่โดดเด่น การเลื่อนตำแหน่งในสายงานเกษตรตำบลนั้นเลื่อนไปตามอายุการทำงาน แต่ในการเลื่อนตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นนั้น ยังมีความไม่ชัดเจนในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเลื่อนระดับในตำแหน่งที่สูงขึ้นไปเช่น ตำแหน่งเกษตรอำเภอ ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มฝ่าย

การบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชามีแนวทางการมอบหมายงานในเรื่องที่แต่คนถนัด มีการประเมินผลงานตามผลงานและตัวชี้วัด ตามงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้บังคับบัญชาดูแลความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา และเปิดโอกาสให้ปรึกษาปัญหาหรือแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาอย่างเต็มที่

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานมีความสามัคคี สามารถพูดคุยขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษาปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวกับเพื่อนร่วมงานบางเรื่องได้

สิ่งแวดล้อมในที่ทำงานในช่วงฤดูร้อนที่อากาศจะร้อนมาก ส่วนเรื่องวัสดุอุปกรณ์สำนักงานยังไม่เหมาะสมกับการทำงาน เช่น คอมพิวเตอร์เก่า อุปกรณ์ในการทำงานส่วนใหญ่จะมีอายุการใช้งานนาน ระบบอินเทอร์เน็ตช้า ทำให้การทำงาน และสื่อสารของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน ค่าตอบแทนเป็นไปตามระบบ การทำงานส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงควรจะมีค่าตอบแทนที่สูงกว่าพื้นที่ราบ หรือมีการเพิ่มค่าครองชีพเนื่องจากระยะทางและการเดินทางไกล ควรจะมีค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเบี่ยงกันดารเพื่อนเป็นขวัญและกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ ระบบการจ่ายเงินบางครั้งล่าช้า ควรจะพิจารณาให้มีความเหมาะสมกับสภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่มากขึ้น มีความเหมาะสมของระบบการจัดสวัสดิการต่างๆ และการให้ความช่วยเหลือเมื่อได้รับอุบัติเหตุ

ความมั่นคงในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความมั่นคง เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันให้กับครอบครัวได้พอสมควร การทำงานที่มีความเสี่ยงในพื้นที่มีเฉพาะเรื่องการเดินทางที่เป็นพื้นที่ห่างไกล หากเป็นช่วงฤดูฝนจะเข้าพื้นที่ยากลำบาก อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการเดินทางได้ และมีความเสี่ยงในเรื่องข้อกฎหมายและการถูกร้องเรียนจากเกษตรกรได้ถ้าเจ้าหน้าที่ทำงานผิดพลาด

การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตและไม่มีผลกระทบต่อครอบครัว มีเวลาในการปฏิบัติงาน เวลาส่วนตัว เวลาสำหรับครอบครัวและสังคมได้รับการจัดสรรอย่างเหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 7 ด้าน คือ 1) ปัญหาการคมนาคม 2) ปัญหาการสื่อสาร 3) ปัญหาด้านงบประมาณการดำเนินการ 4) ปัญหาด้านลักษณะทางกายภาพ 5) ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น 6) ปัญหาด้านการบริหาร และ 7) ปัญหาด้านสุขภาพ พบว่า

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.34) เมื่อพิจารณาแยกประเด็นปัญหาและอุปสรรคทั้ง 7 ด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับมาก ในด้านลักษณะทางกายภาพ (คะแนนเฉลี่ย 3.96) ด้านการคมนาคม (คะแนนเฉลี่ย 3.45) และด้านการสื่อสาร (คะแนนเฉลี่ย 3.44) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาและอุปสรรคระดับปานกลาง ด้านงบประมาณการดำเนินการ (คะแนนเฉลี่ย 3.38) ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น (คะแนนเฉลี่ย 2.93) ด้านการบริหาร (คะแนนเฉลี่ย 2.81) และด้านสุขภาพ (คะแนนเฉลี่ย 2.80) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาระดับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แยกตามรายละเอียดทั้ง 7 ด้าน พบว่า

ปัญหาด้านการคมนาคม

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านการคมนาคมระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.45) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับมาก ในประเด็นความเสี่ยงในการเดินทางไปในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.90) และสภาพถนนในการเดินทางไปในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.70) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับปานกลาง ในประเด็นความพร้อมใช้งานของพาหนะในการเดินทางไปในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.00) และความเพียงพอของพาหนะในการเดินทางไปในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 2.83) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า การคมนาคมในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นมีปัญหาในเรื่องถนนซึ่งส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ไม่สะดวกในการเดินทาง ยิ่งในฤดูฝนนั้น ทำให้ลื่นและเป็นอันตรายอย่างมาก เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ อีกทั้งจะเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ของพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นพื้นที่สูงและวิถีชีวิตของชนเผ่าที่ตั้งหมู่บ้านในป่า ระยะทางจากอำเภอไปยังพื้นที่ปฏิบัติงาน บางพื้นที่เดิน

ทางไกลมากกว่า 50 กิโลเมตร ต้องใช้เวลาหลายชั่วโมงกว่าจะถึงพื้นที่ปฏิบัติงานทำให้เสียเวลาในการทำงาน อีกทั้งไม่มีทางรถจึงต้องใช้วิธีการเดินเพื่อไปสู่พื้นที่เป้าหมาย ทำให้การคมนาคมเป็นปัญหามากที่สุดแนวทางในการแก้ปัญหาคือ ควรจะมีรถของสำนักงานที่พร้อมจะเข้าถึงพื้นที่ได้ หรือบูรณาการโดยการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นเช่น หน่วยงานท้องถิ่น เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล

ปัญหาด้านการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านการสื่อสารระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.44) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาระดับมาก ในด้านภาษาในการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.73) สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อส่งเสริมการเกษตร เช่น ไฟฟ้า (คะแนนเฉลี่ย 3.57) และการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรแบบเร่งด่วน เช่น การติดต่อทางโทรศัพท์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ (คะแนนเฉลี่ย 3.47) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาระดับปานกลาง ในประเด็นความสามารถในการอ่านภาษาไทยของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.40) ความสามารถในการฟังภาษาไทยของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 3.30) และความสามารถในการใช้สื่อในการส่งเสริมการเกษตร (คะแนนเฉลี่ย 3.17) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า พื้นที่อำเภอนั้นเป็นพื้นที่ในหุบเขาทำให้ในบางพื้นที่ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ ทำให้การติดต่อสื่อสารกับทางเกษตรกรในการติดต่อเร่งด่วนนั้นเป็นไปอย่างยากลำบาก ต้องใช้การเข้าพื้นที่ถึงจะสามารถติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรได้ทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งการแก้ไขที่สามารถทำได้คือ การประสานกับทางผู้นำในพื้นที่เพื่อฝากประกาศหรือแจ้งข้อมูลด้านการเกษตรกับเกษตรกร ส่วนการสื่อสารกับเกษตรกรนั้นซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าซึ่งมีภาษาถิ่นของตนเอง แต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันทำให้เกษตรกรยังไม่เข้าใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรพูดหรือการให้ความรู้ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้นำในชุมชนในการช่วยแปลภาษาถิ่นให้เกษตรกรเข้าใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อในการส่งเสริมการเกษตรนั้นเป็นปัญหาหามาเนื่องจากเกี่ยวกับด้านไฟฟ้า การคมนาคม เพราะสื่อส่งเสริมในบางอย่างต้องใช้ไฟฟ้า บางอย่างนั้นมีขนาดกลางถึงใหญ่ ทำให้การขนไม่สะดวกจึงไม่สามารถใช้สื่อในการส่งเสริมการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาด้านงบประมาณการดำเนินการ

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณการดำเนินการระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.38) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับมาก ในด้านงบประมาณที่ได้รับ ไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ (คะแนนเฉลี่ย 3.57) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับปานกลาง ในประเด็นความเพียงพอของงบประมาณในการส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับจากกรมส่งเสริมการเกษตร (คะแนนเฉลี่ย 3.37) และความเพียงพอของงบประมาณในการส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับจาก อปท. (คะแนนเฉลี่ย 3.20) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า งบประมาณมาล่าช้า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงใช้งบประมาณอย่างเร่งรีบ ทำให้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาในแต่ละครั้ง บางครั้งงบประมาณมาในช่วงฤดูฝนการทำโครงการในพื้นที่ที่ห่างไกลหรือพื้นที่สูงทำได้ยาก และรวมถึงงบประมาณที่ได้รับมาน้อยต้องใช้อย่างจำกัด ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้ผลการปฏิบัติงานจะไม่มีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาไม่สามารถทำได้เนื่องจากขึ้นอยู่กับทางกรมหรือระดับกระทรวงในการจัดสรรงบประมาณ

ปัญหาด้านลักษณะทางกายภาพ

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านลักษณะทางกายภาพระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.96) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับมาก ในประเด็นความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (คะแนนเฉลี่ย 4.10) ความทุรกันดารของสภาพภูมิประเทศ (คะแนนเฉลี่ย 4.00) และพื้นที่ในการส่งเสริมการเกษตรมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อ เช่น ไข้เลือดออก ไข้มาลาเลีย ฯลฯ (คะแนนเฉลี่ย 3.77) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.21)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบและมีพื้นที่สูง พื้นที่เป็นหุบเขา ความทุรกันดาร ทำให้การเดินทางลำบาก และในพื้นที่ในบางพื้นที่เข้าลำบาก บางพื้นที่ไม่สามารถใช้รถจักรยานยนต์เข้าไปได้ ต้องเดินเท้าเข้าไปจึงจะสามารถเข้าถึงพื้นที่ปฏิบัติงานได้ การทำงานจึงยากลำบาก มีปัญหาในฤดูฝนเป็นส่วนใหญ่เพราะสภาพพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ป่าจึงมีทั้งเรื่องโรคต่างๆ การเดินทาง ความเสี่ยงในเรื่องน้ำป่าไหลหลาก ทำให้เป็นข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ลักษณะที่เป็นพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน อีกทั้งอยู่ติดแนวชายแดนทำให้อาจมีความเสี่ยงในเรื่องโรคระบาดที่มากับแมลงและสัตว์ และอาจมีความเสี่ยงในเรื่องกองกำลังต่างชาติที่ติดกับชายแดนแต่

ประเด็นนี้เป็นปัญหาที่น้อยมากถึงไม่มี การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เหล่านี้จึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.93)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีปัญหาเรื่องการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่

ปัญหาด้านการบริหาร

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.81) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับมาก ในประเด็นนโยบายของภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงมีผลต่อการปฏิบัติงานพื้นที่ (คะแนนเฉลี่ย 3.73) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับปานกลาง ในประเด็นนโยบายของผู้บริหารระดับอำเภอขัดกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ (คะแนนเฉลี่ย 2.67) และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็นการขัดแย้งกับผู้บริหาร (คะแนนเฉลี่ย 2.03) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารระดับอำเภอและระดับผู้บริหารระดับจังหวัดไม่มีปัญหา เพราะผู้บริหารเข้าใจระบบและกระบวนการทำงานในพื้นที่ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างเรียบร้อย

ปัญหาด้านสุขภาพ

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคด้านสุขภาพระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.80) ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดปัญหา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในระดับปานกลาง ในด้านสุขภาพจิต คือ ความเหงา การคิดถึงบ้านคิดถึงครอบครัว (คะแนนเฉลี่ย 2.97) และปัญหาสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงสมบูรณ์พอที่จะปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย (คะแนนเฉลี่ย 2.63)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแต่ละอำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพที่มีผลกระทบต่อการทำงาน

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และนำผลสำรวจมาใช้ในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพ การบริหารงาน และการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

สภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาพบว่าสภาพพื้นที่การปฏิบัติงานเป็นพื้นที่ราบและพื้นที่สูงสลับกัน ด้านการคมนาคมในพื้นที่ปฏิบัติงานยังเดินทางยากลำบากและใช้เวลาในการเดินทางนาน เนื่องจากพื้นที่เป้าหมายอยู่ไกลจากสำนักงานซึ่งจากการศึกษานี้พบว่าระยะไกลที่สุดคือ 150 กิโลเมตร การคมนาคมในการปฏิบัติงานพื้นที่ต้องใช้พาหนะในรูปแบบที่แตกต่างกันไปเนื่องจากสภาพพื้นที่ มีทั้งการใช้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เรือ และการเดิน ส่วนของบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เป็นชนเผ่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกะเหรี่ยง ชนพื้นเมือง และมีชนเผ่าต่างๆ ตามลำดับ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้แก่ น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ อินเทอร์เน็ตและสัญญาณโทรศัพท์ยังมีไม่ครบทุกพื้นที่ จำนวนเกษตรกรที่รับผิดชอบส่วนใหญ่รับผิดชอบเกษตรกรมากกว่า 1,000 ครัวเรือนซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 1 คนต้องรับผิดชอบเกษตรกรมากกว่า 1,000 ครัวเรือนทำให้การทำงานมีความล่าช้าหรือภาระหนักกว่าแนวทางที่หน่วยงานได้จัดตั้งขึ้น กรมส่งเสริมการเกษตร (2553) กล่าวว่า การจัดอัตรากำลัง ให้เพิ่มอัตรากำลังหลายระดับทั่วประเทศ โดยเฉพาะระดับอำเภอ โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 1 คนต่อเกษตรกร 1,000 ครอบครัวยุคโดยเรียกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลว่าเกษตรกรตำบล

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.20) เมื่อพิจารณาแยกประเด็นความพึงพอใจใน 8 ด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับมาก ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านความมั่นคงในงาน เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนน้อยการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีความยากลำบากต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำงานเป็นทีมทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอเดียวกันจะมีความสัมพันธ์ที่ดี แม้กระทั่งในต่างอำเภอก็มีความสนิทสนมกันเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนน้อยต้องคอยปรึกษาหารือกันในเรื่องการปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหา เป็นต้นทำให้มีความคุ้นเคยกัน ความมั่นคงในงานนั้นส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญจึงทำให้มีความมั่นคงในงานสูง แต่ยังมีความเสี่ยงในข้อกฎระเบียบที่อาจทำให้ต้องออกจากราชการ ในขณะที่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับปานกลาง ในด้านลักษณะงาน ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน ด้านการรักษาคุณภาพระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และด้านความก้าวหน้า ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสพิศ ปัญญาบุตร (2535) ได้ศึกษาเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของเกษตรตำบลในพื้นที่ชลประทานและพื้นที่อาศัยน้ำฝน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่าเกษตรตำบลทั้งสองกลุ่มมีขวัญกำลังใจอยู่ในระดับที่แตกต่างกันในเรื่องผู้บังคับบัญชา ความมั่นคงปลอดภัย ลักษณะของเกษตรกร และลักษณะภูมิประเทศและทั้งสองกลุ่มมีขวัญกำลังใจอยู่ในระดับที่เหมือนกัน 2 ระดับคือระดับดีในเรื่องเพื่อนร่วมงาน ความพอใจในงาน ศักดิ์ศรีอาชีพ สุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน ลักษณะครอบครัว (ดั้งเดิม) และหน่วยงานอื่น และระดับพอใช้ในเรื่องสภาพการทำงาน โอกาสก้าวหน้า สวัสดิการ ความพอใจเพียงในรายได้ การเมือง

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.34) เมื่อพิจารณาแยกประเด็นปัญหาและอุปสรรคทั้ง 7 ด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับมาก ในด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการคมนาคม และด้านการ

สื่อสาร เนื่องจากสภาพพื้นที่การปฏิบัติงานเป็นพื้นที่ราบและพื้นที่สูงสลับกัน ด้านการคมนาคมในพื้นที่ปฏิบัติงานยังเดินทางยากลำบากและใช้เวลาในการเดินทางนาน เนื่องจากพื้นที่เป้าหมายอยู่ไกลจากสำนักงานซึ่งจากการศึกษานี้พบว่าระยะไกลสุดคือ 150 กิโลเมตร ทำให้มีความเสี่ยงในการเดินทางในช่วงฤดูฝนเนื่องจากถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ทำให้ในฤดูฝนถนนลื่นทำให้เกิดอันตรายกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ การคมนาคมในการปฏิบัติงานพื้นที่ต้องใช้พาหนะในรูปแบบที่แตกต่างกันไปเนื่องจากสภาพพื้นที่ มีทั้งการใช้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เรือ และการเดิน ส่วนของบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เป็นชนเผ่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกะเหรี่ยงและชนพื้นเมือง และมีชนเผ่าต่าง ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาในการสื่อสารกับเกษตรกรต้องใช้ผู้นำในหมู่บ้านเป็นล่ามหรือแปลความหมายให้กับเกษตรกรอีกครั้งทำให้ความหมายอาจคลาดเคลื่อนได้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้แก่ ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะและสัญญาณโทรศัพท์ซึ่งในปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้มีความจำเป็นในการส่งเสริมการเกษตรเพราะจำเป็นในการติดต่อสื่อสาร การใช้สื่อส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับปัญญา หิรัญศรี (2529) กล่าวว่าปัญหาที่ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหาจากเกษตรกรเอง เกษตรกรไทยมีการศึกษาค่ำ ปัญหาจากสื่อที่ใช้ในการส่งเสริม การใช้สื่อในการส่งเสริมการเกษตรมีมากมาย ปัญหาที่พบจากสื่อที่ใช้อย่างเช่นสื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรเป็นจำนวนมากมีการศึกษาค่ำ อ่านหนังสือไม่ออก เรียกว่าลืมหหนังสือไปแล้วต่างๆ ที่เคยจบประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่านั้น ดังนั้นสื่อที่ใช้ด้านสิ่งพิมพ์จึงมีปัญหา นอกจากนั้นสื่อทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ถึงแม้จะใช้อย่างกว้างขวางและเป็นประโยชน์มาก เพราะเกษตรกรได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเนื้อหาสาระแต่ปัญหาอยู่ที่ว่าเกษตรกรสนใจรายการที่ออกแค่ไหน และจากการศึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีปัญหาและอุปสรรคระดับปานกลาง ด้านงบประมาณการดำเนินการ ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ด้านการบริหาร และด้านสุขภาพ ตามลำดับ ปัญหาด้านการดำเนินการนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายของภาครัฐทำให้เป็นปัญหาที่อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น การบริหารงานนั้นปัญหาเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลทำให้ปัญหาในระดับการปฏิบัติงานน้อย ส่วนในด้านสุขภาพเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ แต่มีปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพกับการคมนาคม สภาพทั่วไปของพื้นที่ ที่ต้องเสี่ยงในการเดินทาง ในส่วนอื่นไม่ปัญหา

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

จากทฤษฎีปัจจัยคู่หรือทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) ของเฮอรัชเบอร์ก ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงาน (Job Satisfiers) นั้นจะสัมพันธ์ลักษณะในเนื้องาน โดยเฮอรัชเบอร์กเรียกปัจจัยนี้ว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivators) ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน (Job dissatisfies) นั้นจะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่นอกเนื้องาน ซึ่งเฮอรัชเบอร์ก เรียกปัจจัยนี้ว่า ปัจจัยสุขอนามัย หรือปัจจัยเพื่อการคงอยู่ (Maintenance factors) จากการศึกษาในครั้งนี้ทั้งในเชิงปริมาณและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงาน (Job Satisfiers) หรือปัจจัยนี้ว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivators) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งได้แก่ ด้านลักษณะงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.37) ด้านการรักษาคุณภาพระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว (คะแนนเฉลี่ย 2.81) และ ด้านความก้าวหน้า (คะแนนเฉลี่ย 2.80) ซึ่งมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีคะแนนเฉลี่ยและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ต่ำ หากดูในระดับประเด็นย่อยจะพบอีกว่าในแต่ละด้านจะมีระดับความพึงพอใจน้อย โดยอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน (Job dissatisfies) นั้นจะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่นอกเนื้องาน ซึ่งเฮอรัชเบอร์ก เรียกปัจจัยนี้ว่า ปัจจัยสุขอนามัย หรือปัจจัยเพื่อการคงอยู่ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ทั้งในเชิงปริมาณและการสัมภาษณ์เชิงลึกระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (คะแนนเฉลี่ย 3.77) ด้านความมั่นคงในงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.41) ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับมาก ส่วนด้านลักษณะงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.37) ด้านการบังคับบัญชา (คะแนนเฉลี่ย 3.24) ด้านสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน (คะแนนเฉลี่ย 3.15) ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน (คะแนนเฉลี่ย 3.02) ด้านการรักษาคุณภาพระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว (คะแนนเฉลี่ย 2.81) และด้านความก้าวหน้า (คะแนนเฉลี่ย 2.80) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่งานวิจัย เพื่อให้การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เหล่านั้นมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อีกทั้งพัฒนาเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ทนต่อเทคโนโลยีโดยพัฒนาตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และสอดคล้องกับพื้นที่

1. กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ เช่น รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ เพื่อความสะดวกในการเข้าพื้นที่ๆยากลำบาก การสนับสนุนคอมพิวเตอร์ที่มีคุณภาพและใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบายการทำงาน
2. กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการศึกษาค้นคว้าตอบแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร(เบียดเยี่ยม)ในพื้นที่สูงกับพื้นที่ราบ ซึ่งการเดินทางในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีการค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพราะเมื่อเข้าไปในพื้นที่ค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ก็จะสูงขึ้นยกตัวอย่างเช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงน้ำมันพื้นราบราคาราคาเฉลี่ย 36 บาท แต่เมื่อเข้าไปในพื้นที่นั้นน้ำมันลิตรละ 45-50 บาทเป็นต้น ควรมีการทบทวนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในพื้นที่
3. ควรมีการบรรจุให้พนักงานราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อยู่แล้วและเป็นคนในพื้นที่เป็นข้าราชการประจำเพื่อการส่งเสริมการเกษตรมีความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความสำเร็จหรือปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ระบบส่งเสริมการเกษตร(MRCF) ในพื้นที่ตามแนวชายแดนหรือพื้นที่เสี่ยง
2. แนวทางการจัดการการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยใช้ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามตัวชี้วัดของหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร